

A szépség-sztereotípiák hatása a spontán vonástulajdonításra, valamint a társas információk generalizációjára

Affektív tanulás sztereotípiá-konzisztens, illetve inkonzisztens információval társított arcokra

Spontán vonástulajdonítások

Az emberek rendkívül könnyedén és gyorsan alakítanak ki benyomásokat másokról.¹ Ennek okát a kognitív gazdaságosság modellje magyarázza, mely a társas információk kategorizációja révén a környezeti ingerek leegyszerűsítését, a feldolgozási folyamat könnyítését szolgálja.² A korábban semleges ingerek érzelmi töltettel való felruházására az evolúciós múltban pozitív szelekciós erő irányulhatott, hiszen őseinknek mindössze néhány találkozás alatt fel kellett mérniük a környező növények, állatok, tárgyak, illetve emberek fenyegetését, vagy épp hasznosságát.³ Érzelmünk pedig olyan kész cselekvérepertoárokat kínálnak, melyek a rendelkezésre álló információ vagy idő szűkössége ellenére is – az esetek többségében – adaptív válaszokat eredményeznek.⁴

Az érzelmi töltet ingerhez kapcsolása asszociatív tanulási mechanizmusok, leggyakrabban klasszikus kondicionálás segítségével valósul meg.⁵ Ennek lényege, hogy a korábban semleges valenciájú (feltételes) ingerhez többszöri ismétléssel valamilyen érzelmet kiváltó (feltétlen) ingert társítanak. Egy idő után a feltételes inger már a feltétlen inger hiányában is kiváltja az affektív választ.⁶

Az affektív tanulási folyamat egyik eleme a spontán vonástulajdonítás, mely során a személy akarata ellenére, tudattalanul tulajdonságcímkeket ragaszt a megfigyelt cselekvés ágensére.⁷ Például, ha azt látjuk, hogy valaki az utcán pénzt

¹ TODOROV 2007. 163.

² MOSKOWITZ 1993. 132.

³ BLISS-MOREAU – BARRETT – WRIGHT 2008. 479–480.

⁴ BEREZKKEI 2003. 389.

⁵ BLISS-MOREAU – BARRETT – WRIGHT 2008. 479–480.

⁶ Uo.

⁷ MOSKOWITZ 1993. 132.

dob egy zenész kalapjába, akkor hajlamosak vagyunk azt gondolni az illetőről, hogy bőkezű. A jelenség vizsgálatára kezdetekben olyan mondatokat alkalmaztak, melyekben egy bizonyos foglalkozással jellemzett személy olyan cselekvést hajtott végre, amely könnyedén összekapcsolható valamilyen belső tulajdonsággal (pl. „a könyvelő cirkuszba viszi az árva kisfiút”, amely jószerűségre utalt).⁸ Az eredmények szerint a vizsgálati személyek a sugalmazott vonás alapján sikeresen fel tudták idézni a megfelelő foglalkozású személyt.⁹

Újabb kutatások igazolták, hogy a spontán vonástulajdonítás nem kizárólag szemantikus információk esetén, hanem vizuális ingerekre is bekövetkezik: az emberek sikeresen társítják a pozitív vagy negatív valenciájú viselkedéses leírások által sugalmazott vonásokat korábban látott arcokhoz.¹⁰

A társas információk generalizációja

További kutatások arra is fényt derítettek, hogy az egyes arcokhoz társított érzelmek nem csupán a korábban látott személyek megítélésekor, hanem a hozzájuk hasonló arcszerkezettel rendelkezők értékelésekor is befolyásolnak bennünket.¹¹ Az egyik vizsgálat résztvevői például azon kompozit arcokat preferálták, amelyeket korábban pozitív ingerrel társított egyéni arcokból készítettek, míg a korábban negatív ingerrel együtt bemutatott arcokból készített átlagarcokkal szemben averziót mutattak.¹² Egy másik vizsgálatban az előzetesen pozitív, negatív, vagy semleges ingerrel társított arcokat 20%, illetve 35% arányban új, egyéni arcokba morfolták. Az eredmények tanúsága szerint minél nagyobb mértékű volt a hasonlóság a kompozit arc, illetve az eredeti arc között, annál erősebben érvényesült az érzelmi generalizációs hatás.¹³

A fentebb említett vizsgálatok közös jellemzője, hogy a mondatokban szereplő, illetve a monitoron megjelenő cselekvőt semleges ingerként kezelték, melyhez a tanulási szakasz végére valamilyen affektív tartalmat társítottak. A következőekben olyan kutatásokat mutatunk be, melyekben a kezdeti ingerek valamilyen sztereotipikus vonással (pl. foglalkozással) rendelkeznek.

A sztereotípiák befolyásoló szerepe

A spontán vonástulajdonítások sikerességét erősen befolyásolják sztereotípiáink – derült ki egy holland vizsgálatból.¹⁴ Az előzetes elvárásainknak megfele-

⁸ Uo.

⁹ Uo.

¹⁰ TODOROV – ULEMAN 2003. 550.

¹¹ JONES 2007. 1.; VEROSKY – TODOROV 2010. 779.

¹² BLISS-MOREAU – BARRETT – WRIGHT 2008. 479–480.

¹³ MOSKOWITZ 1993. 132.

¹⁴ WIGBOLDUS – DIJKSTERHUIS – VAN KNIPPENBERG 2003. 470–473.

lő (sztereotípiá-konzisztens) információt könnyebben társítjuk a cselekvőhöz, mint az inkonzisztens információt. Ennek oka, hogy a társas kategóriák aktívulják a hozzájuk kapcsolódó, sztereotipikus vonások listáját, illetve legátolják a kategóriával inkonzisztens szemantikus információhoz való hozzáférést.¹⁵ Egy egyetemi tanárhoz például könnyebben társítjuk az intelligens jelzót, mint egy utcaseprőhöz, ugyanakkor nehezebben kapcsoljuk az agresszív szót a katedra emberéhez, mint egy bűnözőhöz.¹⁶

Egy másik vizsgálatban a kutatók olyan arcokat hoztak létre, melyeket a résztvevők egy-egy foglalkozás (színész, művész, bankár, bűnöző) sztereotipikus képviselőjeként értékelték.¹⁷ A vizsgálat tanulási fázisában a résztvevők minden arc előtt láttak egy foglalkozás-nevet, mely egyezhetett, de különbözhetett is az azt követő arc kategóriájától. Az eredmények tanúsága szerint a vizsgálati személyek azon arcokat idézték fel nagyobb pontossággal, amelyek előtt sztereotípiá-konzisztens jelző szerepelt.¹⁸

Szépség–sztereotípiák

A szociálpszichológusok már évtizedekkel korábban felhívták a figyelmet arra, hogy a fizikailag vonzó egyéneket hajlamosak vagyunk pozitív személyiségjegyekkel felruházni. Ezt a jelenséget az „aki szép, az jó is” sztereotípiaként nevezték el.¹⁹ Ezzel párhuzamosan az „aki csúnya, az rossz is” sztereotípiá működésére is fény derült, miszerint az emberek az attraktívabb arcokkal rendelkezőkhöz képest kevésbé tartják barátságosnak, altruistának, illetve intelligensnek a nem attraktív arcú személyeket.²⁰ Fink és munkatársai is hasonló eredményre jutottak: felnőtt kísérleti személyeik a szimmetrikusabb arcú nőket szignifikánsan vonzóbbnak, egészségesebbnek, intelligensebbnek, sőt kiegyensúlyozottabbnak tartották, mint a kevésbé vonzó nőket (ld. 1. diagram).²¹

¹⁵ MOSKOWITZ 1993. 132.

¹⁶ Uo.

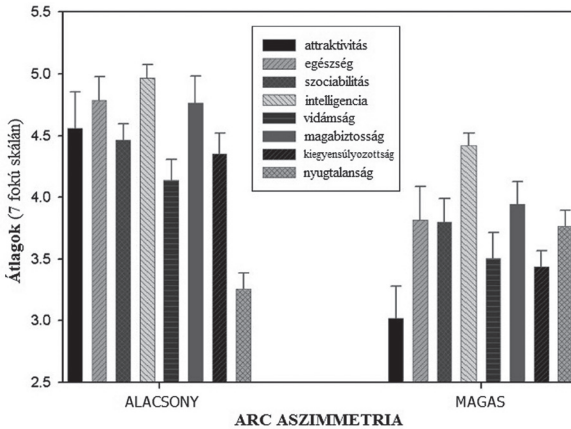
¹⁷ HILLS – LEWIS – HONEY 2008. 186–191.

¹⁸ MOSKOWITZ 1993. 132.

¹⁹ DION – BERSCHIED – WALSTER 1972. 285.

²⁰ GRIFFIN – LANGLOIS 2006. 187.

²¹ FINK 2006. 496.

1. ábra: Az alacsony aszimmetriával rendelkező (vonzó), valamint a magas aszimmetriával rendelkező, (kevésbé vonzó) női arcok értékelése különböző személyiségjegyek mentén (Forrás: Fink 2006)

A sztereotípiák affektív tanulást befolyásoló hatását a korábbi vizsgálatok különböző foglalkozási kategóriák segítségével elemezték. Kutatásunkban olyan ingereket kívántunk alkalmazni, melyek különböző vonzerejűkből adódóan, a szépség-sztereotípiák mentén aktiválják a kategóriához tartozó szemantikus információkat.

Hipotézisek

Hipotézisünk szerint sztereotípiá-konzisztens ingerek esetén sikeresebbek a spontán vonástulajdonítások.²² Ebből adódóan azt várjuk, hogy vizsgálatunk résztvevőinek bizalmi döntéseit nagyobb mértékben befolyásolják a sztereotípiá-konzisztens információk, mint az inkonzisztensek. Ha tehát egy vonzó archoz pozitív leírást társítunk, akkor ez nagyobb mértékben növeli az arc megbízhatóságát, mint amekkora mértékben a negatív leírás csökkenti a vonzó arcra adott bizalmi választ. Hasonlóképpen, a nem vonzó arcokhoz társított negatív leírások nagyobb mértékben csökkentik az arcok megbízhatóságát, mint amennyivel a pozitív leírások növelik a nem vonzó arcok iránti bizalmat.

Következő feltételezésünk szerint a korábban azonos valenciájú (pozitív, illetve negatív) leírásokkal társított vonzó, illetve nem vonzó egyéni arcokból készített kompozit arcok közül a résztvevők a vonzerő dimenzió mentén választják ki a megbízhatóbb személyt. Más szóval a résztvevők megbízhatóbbnak ítélik majd a pozitív leírással társított, vonzó arcokból készített átlagarcot az ugyancsak pozitív leírásokkal együtt bemutatott, nem vonzó egyéni arcokból készített átlagarcához képest. Hasonlóképpen, a résztvevők előreláthatóan a negatív

²² MOSKOWITZ 1993. 132.

leírással társított, vonzó egyéni arcokból készített átlagarcot preferálják majd a negatív leírásokkal társított, nem vonzó egyéni arcokból készített kompozit arccal szemben.

Harmadik hipotézisünk szerint az azonos vonzerővel bíró, ám eltérő valenciájú (pozitív vagy negatív) leírásokkal társított arcokból készült kompozit arcok közül a résztvevők a leírások valenciája alapján választják ki a megbízhatóbbat.

Utolsó feltételezésünk szerint az eltérő vonzerővel és különböző valenciájú leírásokkal társított egyéni arcokból készített átlagarcok közül a sztereotípiá-konzisztens helyzetben (vonzó arcok pozitív leírással kontra nem vonzó arcok negatív leírással) a résztvevők döntéseit mind a vonzerő, mind pedig a leírások valenciája segíti. Ebből adódóan arra számítottunk, hogy itt vétenek a legkevesebb hibát a résztvevők. Ezzel szemben a sztereotípiá-inkonzisztens helyzetben (vonzó arcok negatív leírással kontra nem vonzó arcok pozitív leírással) arra számítottunk, hogy a résztvevők várhatóan véletlenszerűen választanak az arcok közül.

Módszer

Az ingeranyag bemérése (pilóta-vizsgálat)

A vizsgálatban használt 16 férfi arcképeket összesen 50 férfi arcképe közül válogattuk ki. A fényképek egy korábbi vizsgálathoz használt adatbázisból származtak.²³ A portrékat a Pécsi Tudományegyetem elsőéves pszichológia szakos hallgatói ($N = 53$, ld. 1. táblázat) ítélték meg a vonzerő, illetve a megbízhatóság-dimenziók mentén két egytől (egyáltalán nem vonzó, illetve megbízható) kilencig (rendkívül vonzó, illetve megbízható) terjedő skálán. Az arccokat a PowerPoint™ nevű szoftver segítségével mutattuk be a vizsgálati személyeknek. Minden arc 12 másodpercig volt látható a kivetítőn.

1. táblázat: *A pilóta-vizsgálatban részt vett személyek létszáma (N), átlagéletkora (M) és az ahhoz tartozó szórás (SD)*

Nem	N	M	SD
Nő	38	19,89	1,034
Férfi	15	21,13	1,685

Az adatok statisztikai elemzése során erős pozitív korrelációt kaptunk az arccokra adott vonzerő, valamint megbízhatóság ítéletek között (Spearman's $\rho=0,638$; $p < 0,001$). Azon arccokat soroltuk a vonzó kategóriába, melyek mind a vonzerő, mind a megbízhatóság pontszámaik alapján a csoportítéletek átlagá-

²³ MESKÓ 2007.

nak felső 25%-os tartományába estek. A nem vonzó kategóriába azon arcok kerültek, melyek vonzerő, illetve megbízhatóság értékei a csoportátlag alsó 25%-os tartományába tartoztak (ld. 2. táblázat). E módszerrel kategóriánként 11–11 arcot kaptunk, melyekből véletlenszerűen választottuk ki a vizsgálatban használt nyolc vonzó és megbízható, illetve nyolc nem vonzó és nem megbízható férfi arcát.

2. táblázat: Az éles vizsgálatba beválogatott nem vonzó, illetve vonzó férfiarcokra adott vonzerő és megbízhatóság-ítéletek küszöbértékei

	Nem vonzó kategória	Vonzó kategória
Vonzerő	<2,62	>4,14
Megbízhatóság	<3,88	>4,99

Résztevők

Az éles vizsgálatban a Pécsi Tudományegyetem 46 elsőéves, pszichológia BA szakos hallgatója vett részt (ld. 3. táblázat). A részvétel önkéntes alapon és anonim módon zajlott. A válaszlapon mindössze a kísérleti személyek neme és életkora szerepelt.

3. táblázat: Az éles vizsgálatban részt vett személyek létszáma (N), átlagéletkora (M) és az ahhoz tartozó szórás (SD)

Nem	N	M	SD
Nő	36	20,44	4,272
Férfi	10	20,60	1,713

Sztereotípiakonzisztens és inkonzisztens ingerek

Az arcokhoz társított pozitív, illetve negatív valenciájú mondatokat egy korábbi kutatás ingeranyagából válogattuk ki.²⁴ A mondatok megfogalmazásakor ügyeltünk arra, hogy azok ne egyszeri esetekre vonatkozzanak, hanem általános jellemvonásokat implikáljanak. Az állítások minden esetben az adott személy megbízhatóságáról, együttműködési hajlandóságáról, illetve szabálykövetéséről szolgáltatott információt. Ezek az alábbiakhoz hasonló állítások voltak: „Megbízható, barátai mindig számíthatnak rá.” Vagy éppen: „Többször kapták hazugságon a munkahelyén.”

A bemutatott tablókon a mondatok mellett minden esetben szerepelt egy azokkal megegyező valenciájú információ is a látott személy múltbéli játéktaktikájáról. A pozitív állítások mellett az „együttműködött”, míg a negatívak

²⁴ KOCSOR 2014. 70–73.

mellett a „csalt” címke szerepelt. Ezzel azt kívántuk elérni, hogy a mondatok által sugalmazott általános személyiségjellemzők mellett a résztvevők a látott személyek aktuális magatartására vonatkozóan is rendelkezzenek információval.

Az arcok vonzerejétől, illetve a leírások valenciájától függően a vizsgálatban szereplő tablók négy kategóriába sorolhatók (ld. 4. táblázat). Minden kategóriában négy-négy tabló szerepelt. Sztereotípa-konzisztensnek nevezzük azon helyzeteket, melyekben a vonzó arcokhoz pozitív, illetve a nem vonzó arcokhoz negatív leírás társul. A sztereotípa-inkonzisztens helyzeteket azon tablók alkotják, melyeken a vonzó arcokhoz negatív, illetve a nem vonzó arcokhoz pozitív leírás kapcsolódik. Az azonos kategóriába tartozó arcokat a PsychoMorph nevű program segítségével morfoltuk össze.²⁵

	Pozitív leírás	Negatív leírás
Vonzó arc	 <p>A nézeteltéréseket mindig igazságosan próbálja megoldani.</p> <p>Együtműködött</p>	 <p>Gyakran sértegeti a munkatársait.</p> <p>Csalt</p>
Nem vonzó arc	 <p>Megbízható, mindenhova pontosan érkezik.</p> <p>Együtműködött</p>	 <p>Többször kapták hazugságon a munkahelyén.</p> <p>Csalt</p>

4. táblázat: Példa a vizsgálatban szereplő sztereotípa-konzisztens, illetve inkonzisztens tablókra

A vizsgálat menete

A vizsgálatba beválogatott férfiarcokat, illetve mondatokat a PowerPoint™ nevű szoftver segítségével, fekete háttér előtt mutattuk be a résztvevőknek (ld. 4. táblázat). Az arcok sorrendjét minden bemutatás alkalmával randomizáltuk.

²⁵ TIDDEMAN 2005.

A kísérlet összesen hat fázisból állt. A résztvevők első feladata az volt, hogy a vizsgálatban szereplő 16 arcot leírások nélkül értékeljék a vonzerő, illetve a megbízhatóság dimenziók mentén egy-egy kilencfokú skálán, (egy – egyáltalán nem vonzó, illetve megbízható, kilenc – rendkívül vonzó, illetve megbízható. A vizsgálati személyeknek minden arc esetében tíz másodperc alatt kellett meghozniuk a döntéseiket.

A második, tanulási fázisban a résztvevők a leírásokkal együtt látták az arcokat. Minden tabló véletlenszerű sorrendben, háromszor jelent meg a kivetítőn, egyenként nyolc–nyolc másodpercig.

Ezt követően a résztvevőknek ismét leírások nélkül mutattuk be az arcokat, mindegyiket öt–öt másodpercig. E fázisban az embereknek mindössze arról kellett döntenüik, hogy megbíznának-e a kivetítőn látható személyben vagy sem (igen vagy nem).

A bizalmi döntések után ismét egy tanulási fázis következett, melyben a már korábban leírt módon, ismét leírásokkal együtt látták a vizsgálati személyek az arcképeket. Minden tabló még további kétszer jelent meg a vásznon, egyenként öt–öt másodpercig.

A kísérlet utolsó előtti szakaszában ismét leírások nélkül mutattuk be a 16 arcképet a résztvevőknek, akiknek az első fázishoz hasonlóan az volt a dolguk, hogy megítéljék az arcok vonzerejét és megbízhatóságát. Minden arc nyolc másodpercig volt látható a kivetítőn.

Végül, a hatodik fázisban összesen hat arcpárt mutattunk a résztvevőknek, melyeket a korábban azonos kategóriába tartozó egyéni arcokból hoztunk létre (ld. 1. ábra). Minden arcpár nyolc másodpercig szerepelt a kivetítőn. Ennyi idő alatt kellett eldönteniük kísérleti személyeinknek, hogy melyik arcot találják megbízhatóbbnak. Az első négy arcpár esetén a két átlagarc közül az egyik mindig sztereotípiá-konzisztens, a másik sztereotípiá-inkonzisztens helyzetben látott arcokból készült. Az ötödik arcpár a sztereotípiá-konzisztens helyzeteket, míg a hatodik arcpár a sztereotípiá-inkonzisztens helyzeteket jelenítette meg (ld. 5. táblázat).

5. táblázat: *A vizsgálat utolsó fázisában bemutatott arcpárokat alkotó egyéni arcok kategóriái*

Sorszám	Baloldali átlagarc	Jobboldali átlagarc
1.	vonzó, pozitív leírással	nem vonzó, pozitív leírással
2.	nem vonzó, negatív leírással	vonzó, negatív leírással
3.	nem vonzó, pozitív leírással	nem vonzó, negatív leírással
4.	vonzó, negatív leírással	vonzó, pozitív leírással
5.	vonzó, pozitív leírással	nem vonzó, negatív leírással
6.	nem vonzó, pozitív leírással	vonzó, negatív leírással

2. ábra: Példa a vizsgálat utolsó fázisában bemutatott arcpárokra

Eredmények

A különböző vonzerővel bíró arcok megítélése a tanulási fázis előtt

A statisztikai elemzéseket az SPSS™ 19.0 szoftver segítségével végeztük. Elsőként arról győződöttünk meg, hogy a vizsgálati személyeink valóban vonzóbbnak és megbízhatóbbnak ítélték-e a pilóta-vizsgálat során vonzóként kategorizált arcokat a nem vonzóakhoz képest. Az adatokat összetartozó mintás T-próbával elemezve szignifikáns különbséget kaptunk mind a vonzerő [$t(45) = 17,15; p < 0,001$], mind a megbízhatóság [$t(45) = 11,86; p < 0,001$] ítéletek között (ld. 6. táblázat).

6. táblázat: A vizsgálatban használt, különböző vonzerővel rendelkező arcokra adott vonzerő és megbízhatóság ítéletek átlaga és szórása a kísérleti manipuláció előtt

Szempont	Inger	M	SD	t érték
Vonzerő	vonzó arcok	36,76	8,25	17,15; $p < 0,001$
	nem vonzó arcok	20,35	7,17	
Megbízhatóság	vonzó arcok	43,09	8,54	11,86; $p < 0,001$
	nem vonzó arcok	29,65	9,24	

Az affektív tanulás sikerességének vizsgálata

Annak érdekében, hogy megállapítsuk a sztereotípiá-konzisztens, illetve sztereotípiá-inkonzisztens ingerekben történő affektív tanulás sikerességét, összetartozó mintás T-próba segítségével összevetettük az azonos kategóriába tartozó arcokra

adott bizalmi válaszokat a manipuláció előtt és után. Az első hipotézisünk alapján azt vártuk, hogy a spontán vonástulajdonítás csak a sztereotípiá-konzisztens mondatok hatására jön létre. Ezzel szemben mind a konzisztens, mind az inkonzisztens helyzetek összevetésekor szignifikáns különbséget kaptunk a manipuláció előtti, illetve utáni bizalmi ítéletekben (ld. 7. táblázat). Ez tehát azt jelenti, hogy a résztvevőknek a pozitív leírások hatására nem csupán a vonzó, hanem a nem vonzó arcok iránt is növekedett a bizalmuk. Hasonlóképpen a negatív leírások mind a vonzó, mind a nem vonzó arcok megbízhatóságát csökkentették.

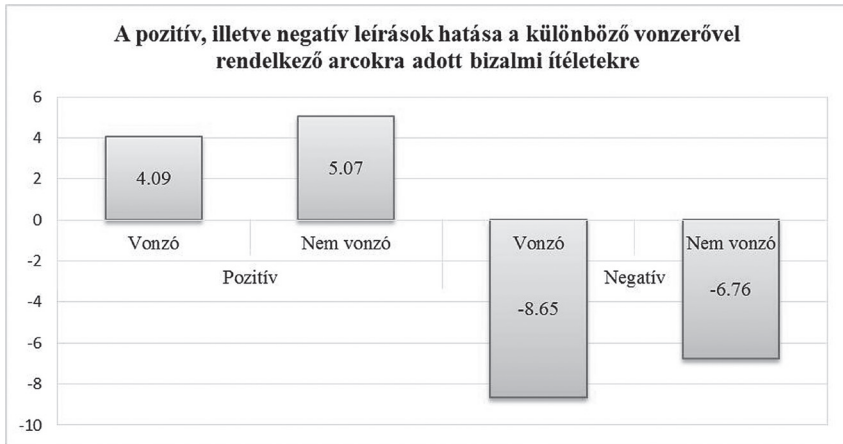
7. táblázat: A különböző kategóriába tartozó arcokra adott bizalmi pontszámok átlaga és szórása a kísérleti manipuláció előtt és után

Sztereotípiá	Helyzet	Manipuláció	M	SD	t érték
Konzisztens	vonzó arcok pozitív leírással	előtt	21,39	5,24	-6,12; p <0,001
		után	25,48	5,34	
	nem vonzó arcok negatív leírással	előtt	14,93	5,26	9,75; p <0,001
		után	8,17	3,87	
Inkonzisztens	vonzó arcok negatív leírással	előtt	21,70	3,94	16,75; p <0,001
		után	13,04	4,39	
	nem vonzó arcok pozitív leírással	előtt	14,72	4,61	-7,19; p <0,001
		után	19,78	5,22	

Azon kérdésre, mely szerint azonos mértékben módosítja-e a sztereotípiá-konzisztens, illetve sztereotípiá-inkonzisztens információ a személyek bizalmi döntéseit, újabb összetartozó mintás T-próbát végeztünk. Ezúttal az azonos valenciájú leírásokkal társított, de különböző vonzerővel bíró arcokra adott bizalmi döntések manipuláció előtti, illetve utáni értékének átlagos különbségeit vetettük össze. Míg a pozitív leírások esetében nem kaptunk különbséget a sztereotípiá-konzisztens, illetve inkonzisztens helyzetek között, addig a negatív leírások szignifikánsan erősebb bizalomvesztést eredményeztek a vonzó arcoknál, mint a nem vonzóaknál (ld. 8. táblázat és 2. ábra).

Leírás	Attraktivitás	M	SD	t érték
pozitív	vonzó	4,09	4,53	-1,23; p > 0,05
	nem vonzó	5,07	4,78	
negatív	vonzó	-8,65	3,5	-2,22; p <0,05
	nem vonzó	-6,76	4,71	

8. táblázat: A különböző attraktivitású arcokra adott bizalmi értékek átlagos változása a manipuláció előtti ítéletekhez képest pozitív, illetve negatív leírások hatására

3. ábra: A pozitív, illetve negatív leírások hatása a különböző vonzerővel rendelkező arcokra adott bizalmi ítéletekre

A generalizáció sikerességének vizsgálata

A második, harmadik és negyedik hipotézisek tesztelések arra voltunk kíváncsiak, hogy vizsgálati személyeink a véletlenszerű válaszadásnál szignifikánsan nagyobb valószínűséggel választják-e ki az arcpárok közül a vonzerő, illetve a leírások alapján megbízhatóbbnak gondolt kompozit arcot. A résztvevők válaszait úgy pontoztuk, hogy a hipotéziseinknek megfelelő kompozit arc választása egy, míg a hibás arc választása nulla értéket kapott. Ebből adódóan az adatok elemzésére használt egymintás T-próba tesztértékét 0,5-re állítottuk. Az eredmények alapján megállapítható, hogy a korábban azonos valenciájú (pozitív, illetve negatív) leírásokkal társított vonzó, illetve nem vonzó egyéni arcokból készített kompozit arcok közül a résztvevők sikeresen ki tudták választani a vonzerő dimenzió mentén a megbízhatóbb személyt (második hipotézis, ld. 9. táblázat). A harmadik hipotézis csak részben igazolódott, hiszen a vizsgálati személyek mindössze a vonzó, ugyanakkor eltérő valenciájú (pozitív vagy negatív) leírásokkal társított arcokból készült kompozit arcok közül tudták a leírások valenciája alapján sikeresen kiválasztani a megbízhatóbb arcot. A nem vonzó arcokból készített kompozitok közül véletlenszerűen választottak a résztvevők. Negyedik hipotézisünk beigazolódott, hiszen a résztvevők egyfelől a sztereotípiakonzisztens helyzeteket bemutató arcok közül sikeresen ki tudták választani a megbízhatóbb arcot, ugyanakkor az inkonzisztens helyzeteket demonstráló arcok közül véletlenszerűen választottak.

9. táblázat: A táblázat az affektív tanulás generalizációjának sikerességét ábrázolja a vizsgálatban bemutatott kompozit arcpárok esetén (tesztérték = 0,5)

Döntési szempont	Arcpárok	M	SD	t érték
vonzerő	vonzó pozitív vs. nem vonzó pozitív	0,96	0,21	15,02; p <0,001
	vonzó negatív vs. nem vonzó negatív	0,74	0,44	3,65; p <0,002
leírás valenciája	vonzó pozitív vs. vonzó negatív	0,72	0,46	3,24; p <0,003
	nem vonzó pozitív vs. nem vonzó negatív	0,50	0,51	0; p = 1
mindkettő	vonzó pozitív vs. nem vonzó negatív	0,91	0,29	9,83; p <0,001
	vonzó negatív vs. nem vonzó pozitív	0,43	0,5	-0,88; p > 0,05

Összegzés, kitekintés

Az előzetes elvárásokkal ellentétben a spontán vonástulajdonítás nem csupán a sztereotípa-konzisztens, de az inkonzisztens ingerekre is végbement. Ezen eredmény összecseng egy korábbi vizsgálatunkkal, melyben a sztereotípa-inkonzisztens helyzetek – az előzetes elvárások miatt – intenzívebb érzelmeket váltottak ki a vizsgálati személyekből, mint a sztereotípa-konzisztens helyzetek.²⁶

Eredményeink tanúsága szerint az érzelmi információk generalizációja mind a vonzerő, mind a leírások valenciája mentén sikeresen végbement. A tény, mely szerint a sztereotípa-inkonzisztens helyzeteket demonstráló (vonzó arcok negatív leírással kontra nem vonzó arcok pozitív leírással) átlagarcok között nem tudtak egyértelműen dönteni a vizsgálati személyek, azt bizonyítja, hogy a bizalmi ítéletek meghozatalakor az arcok vonzerejének, illetve a leírás valenciájának azonos mértékű befolyásoló szerep jut.

A közeljövőben vizsgálatunkat ki szeretnénk egészíteni olyan személyiségte-nyező mérésével, melyek bizonyítottan befolyásolják a spontán vonástulajdonítások sikerességét (pl. extravertizáció, neuroticitás, jutalomérzékenység).

²⁶ PUTZ – PALOTAI 2012. 296.

Irodalomjegyzék

- BERECZKEI 2003 = BERECZKEI, Tamás: Evolúciós pszichológia. Osiris Kiadó, Budapest, 2003
- BLISS-MOREAU – BARRETT – WRIGHT 2008 = BLISS-MOREAU, Eliza – Barrett, Lisa Feldman – Wright, Christopher I.: Individual Differences in Learning the Affective Value of Others under Minimal Conditions. *Emotion* 2008/4. 479–493.
- DION – BERSCHIED – WALSTER 1972 = DION, Karen – Berscheid, Ellen – Walster, Elaine: What Is Beautiful Is Good. *Journal of Personality and Social Psychology* 1972/3. 285–290.
- FINK 2006 = FINK, Bernhard et al: Facial Symmetry and Judgements of Attractiveness, Health and Personality. *Personality and Individual Differences* 2006/41. 491–499.
- GRIFFIN – LANGLOIS 2006 = GRIFFIN, Angela M. – Langlois, Judith H.: Stereotype Directionality and Attractiveness Stereotyping: Is Beauty Good or Is Ugly Bad? *Social Cognition* 2006/2. 187–206.
- HILLS – LEWIS – HONEY 2008 = HILLS, Peter, J. – Lewis, Michael B. – Honey, R. C.: Stereotype Priming in Face Recognition: Interactions between Semantic and Visual Information in Face Encoding. *Cognition* 2008/108. 185–200.
- JONES 2007 = JONES, Benedict C. et al: The Valence of Experiences with Faces Influences Generalized Preferences. *Journal of Cultural and Evolutionary Psychology* 2007/5. 1–11.
- KOCSOR 2014 = KOCSOR Ferenc: A párválasztástól a sztereotípiáig – a hasonlóság észlelésének evolúciós szemléletű értelmezése. Doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2004
- MESKÓ 2007 = MESKÓ Norbert: A női arc darwini esztétikája: átlagosság, neoténia, hormonális markerek és hajviselet szerepe a női arc fenotípusos minőségének megítélésében. Doktori értekezés, Pécsi Tudományegyetem, Pécs, 2007
- MOSKOWITZ 1993 = MOSKOWITZ, Gordon B.: Individual Differences in Social Categorization: The Influence of Personal Need for Structure on Spontaneous Trait Inferences. *Journal of Personality and Social Psychology* 1993/1. 132–142.
- PUTZ – PALOTAI 2012 = PUTZ Ádám – Palotai Róbert: Az attraktivitás hatása az altruista büntetésre és jutalmazásra egy innovatív kísérleti játékban: TPRG, avagy a Third-party Punishment and Reward Game. In: X. Országos és IV. Nemzetközi Interdiszciplináris Grastyán Konferencia kötet. Pécs, 2012. 296–307.
- TIDDEMAN 2005 = TIDDEMAN, Bernhard et al: Towards Realism in Facial Image Transformation: Results of a Wavelet MRF Method. *Computer Graphics Forum* 2005/24. 449–456.
- TRIVERS 1971 = TRIVERS, Robert Ludlow: The Evolution of Reciprocal Altruism. *The Quarterly Review of Biology* 1971/46. 35–57.
- TODOROV 2007 = TODOROV, Alexander et al: Spontaneous Retrieval of Affective Person Knowledge in Face Perception. *Neuropsychologia* 2007/45. 163–173.
- TODOROV – ULEMAN 2003 = TODOROV, Alexander – Uleman, James S.: The Efficiency of Binding Spontaneous Trait Inferences to Actors' Faces. *Journal of Experimental Social Psychology* 2003/39. 549–562.

VEROSKY – TODOROV 2010 = VEROSKY, Sara C. – Todorov, Alexander: Generalization of Affective Learning about Faces to Perceptually Similar Faces. *Psychological Science* 2010/6. 779–785.

WIGBOLDUS – DIJKSTERHUIS – VAN KNIPPENBERG 2003 = WIGBOLDUS, Daniël H. J. – Dijksterhuis, Ap – van Knippenberg, Ad: When Stereotypes Get in the Way: Stereotypes Obstruct Stereotype-inconsistent Trait Inferences. *Journal of Personality and Social Psychology* 2003/3. 470–484.